

1. Kultuuridevaheline õppimine ja väärtused Euroopas

1.1 Mis on Euroopa ja kuhu ta suundub

1.1.1 Euroopa: mitmekesisuse käsitlus

Euroopa on alati mänginud olulist rolli maailma majanduses, poliitikas ja ajaloos. Tänapäeval ei ole Euroopa enam üksnes geograafiline või poliitiline mõiste, vaid ka rida erinevate Euroopa institutsioonide, Euroopas elavate inimeste ja ülejäänud maailma mõisteid. Neil mõistetel on palju erinevaid tõlgendusi, ent nende tuum on alati sama – Euroopa on meie ühine koda.

Tegelikult on Euroopa alati olnud tsivilisatsiooni arengu mootoriks, aga ka revolutsioonide ja kahjuks ka maailmasõdade koldeks.

Täna on niinimetatud „vanal kontinendil“ vägagi uus nägu – kasvava ja areneva mitmekesisuse nägu. Selle mitmekesisuse juured asuvad ajaloos, mille üheks osaks on muuhulgas kolonialism. Keskajast kuni alles hiljutise ajani olid paljudel Euroopa riikidel (Ühendatud Kuningriigil, Portugalil, Hispaania, Prantsusmaal jt.) kolooniad erinevatel mandritel. 1950. aastate lõpul ja 1960. aastatel kutsuti nendest kolooniatest Euroopa riikidesse palju võõrtöölisi. Ka tänapäeval liiguvad paljud inimesed erinevate mandrite vahel. Osalt turistidena, ent palju enamad vastu oma tahtmist, sunnitud selleks nende oma riikide ebasoodsate tingimuste poolt. Tänapäeval on üpris tavaline, et põhja-aafriklased elavad kõrvuti prantslastega, hindud inglastega jne. Kui lisame siia veel hiinlased, mustlased ja mustanahalised immigrandid või põgenikud Balkani poolsaarelt, on pilt peaaegu terviklik. See mitmekesisus on läbi sajandite tinginud Euroopa tiheda seotuse teiste mandritega. Täna Euroopast ei saa mõelda ilma selle rikkalikkuseta, mille on loonud siin koos elavad erinevad inimesed ja kultuurid.

Nüüdseks juba üle kümne aasta ei ole enam külma sõda, ning Ida- ja Lääne-Euroopa vahelist raudset eesriiet selle endisel kujul enam ei eksisteeri. Ent ikkagi ei tea inimesed kuigi palju üksteisest, kõrvalmajas või –korteris elavatest naabritest, kolleegidest tööl või inimestest kohviku kõrvallauas. Meil on vaja üksteise kohta veel palju õppida, teha palju tööd oma eelarvamuste ja illusioonide kallal, et võimaldada ühist tulevikku.

Oma kultuuri ja grupi väärtuste kaitsmine on iga inimese normaalseks reaktsiooniks. Sellepärast ongi lihtne ülejäänud maailmale silte külge kleepida. Ent tänapäevane tegelikkus ütleb selgelt, et ükskõik, kas me aktsepteerime meid ümbritsevate inimeste erinevusi ja erinevaid kultuure või mitte, peaksime me leidma viisi, kuidas elada koos ühes ühiskonnas. Muidu seisame dilemma ees:

Olla või mitte olla

Vaadates tagasi Euroopa ajaloole, on selge, et ei ole kunagi olnud ega ole praegugi lihtne leida mooduseid erinevuste aktsepteerimiseks ja nendega rahumeelses toime tulemiseks. Poliitilised huvid jagavad inimesi tihti nende etnilise, religioosse või muu tausta alusel, et provotseerida konflikte ja saada võimalusi ümber jagada poliitilist ja sotsiaalset võimu või geograafilisi alasid.

See oli nii Esimese ja Teise maailmasõja puhul, niinimetatud külma sõja puhul, pidevate konfliktide puhul Euroopas (Iirimaa, Hispaanias, Küprosel ...) ja hiljutiste konfliktide puhul Balkani poolsaarel ja Kaukaasias.

1947. aastal esitas Suurbritannia sõjaaegne juht Winston Churchill ühel poliitilisel kogunemisel küsimuse: „Milline on Euroopa praegu?“ Ta vastas ise: „Prügihunnik, surnukamber, katku ja vihkamise kasvulava.“ Tema ebamugavust tekitav nägemus ei olnud ülepakutud. Euroopa oli pärast Teist maailmasõda tuhaks tehtud, ent kas me oleme ajaloost õppust võtnud? Miks on Churchilli nägemus sellest maailmajaost mõnes Euroopa osas tänaseni asjakohane?

Neis sõdades surid miljonid inimesed. Paljud kannatavad veel praegugi ja elavad tingimustes, mis ei erine just palju Teise maailmasõja järgsetest; teised kardavad naasta oma kodudesse, sest neid võidakse seal hukata. On üldine probleem, et inimesed tihti ei õpi omaenda traagilistest kogemustest. Et nad rakedavad samu meetmeid, mille tõttu nad on ise kannatanud, teiste inimeste peal; sageli isegi nende peal, kes ei ole ise konfliktis osalenud.

Taolistes olukordades usub ja loodab Euroopa kodanik, et rahvusvahelised institutsioonid

suudavad koheselt reageerida ja tuua lahendused kõikidele probleemidele. Samas aga ei tee enamik Euroopa kodanikke mingit vahet Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu vahel ning neist, kes seda teevad, teavad vaid vähesed nende institutsioonide ajalugu, poliitikat ja väärtusi.

Rahumeelset Euroopat on ehitamas Euroopa Nõukogu, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon ning Euroopa Liit. Selleks et mõista, kuidas paremini kasutada ja edasi kanda kogemusi ja vahendeid, mille need institutsioonid on välja töötanud erinevate organisatsioonide toetamiseks riiklikul ja kohalikul tasandil, on oluline heita pilk nende institutsioonide ajaloo ja väärtuste ning olla teadlik nende võimalustest ja piiridest.

Inimestel on endil oma probleemide lahendamiseks sageli rohkem võimu kui nad ise teavad. Tihti saavad nad oma konkreetsete tegudega muuta oma ühiskondi palju paremaks. Siinkohal on eriline roll mängida vabaühendustel ja noortel inimestel.

1.1.2 Mõni sõna Euroopa institutsioonide ajaloost ja väärtustest

1949. aasta 5. mail kirjutasid Londonis, St. James lossis Euroopa Nõukogu põhikirja moodustavale lepele alla kümme riiki: Belgia, Prantsusmaa, Luksemburg, Holland, Ühendatud Kuningriik, Iirimaa, Itaalia, Taani, Norra ja Rootsi.

Täna (juunis 2000) on Euroopa Nõukogus esindatud 41 liikmesriiki. Selle eesmärkideks on kaitsta inimõigusi, pluralistlikku demokraatiat ja õigusnorme; teadvustada Euroopa kultuurilist identiteeti ja mitmekesisust ning aidata kaasa nende arengule. Eesmärkideks on ka otsida lahendusi Euroopa ühiskonna ees seisvatele probleemidele, ning aidata poliitiliste, seadusandlike ja konstitutsiooniliste reformide toel kaasa demokraatliku stabiilsuse tugevnemisele Euroopas.

Fakt, et see Euroopa institutsioon töötab kõikjal üle mandri, demonstreerib Euroopa suurust ja mitmekesisust, ning ka seda, kui oluline on selle institutsiooni roll tänapäeva laienuvad Euroopas.

1950. aastal pakkus Prantsusmaa välisminister Robert Schuman välja Jean Monnet'

programmi Euroopa söe- ja terasetööstuste ühendamiseks. „Enam ei ole aeg tühjateks sõnadeks,” teatas Shumani plaan, „et oleks tõeline võimalus rahuks, peab kõigepealt eksisteerima ühine Euroopa.” Järgmisel aastal ühinesid Euroopa Söe- ja Teraseühendusega (ECSC) Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Belgia, Holland ja Luksemburg. Oodatavalt pidi juhikohale asuma Suurbritannia, kes aga pörkus tagasi suveräänsuse vähenemise tõttu, mis ECSC-ga liitumisega kaasnenuks.

1955. aastal kohtusid ECSC kuue liikmesriigi esindajad Sitsiilias, et arutada igakülgsemat majanduslikku liitu. Selle tulemusena pandi Rooma Lepingu allakirjutamisega 1957. aastal alus Euroopa Majandusühendusele, ehk, nagu see laiemalt tuntuks sai, Euroopa Ühisturule.

Liidu asutajate – Monnet', Spaaki, Schumani ja teiste – kavatsustes hõlmas Euroopa Liit pikemas väljavaates ka poliitilist ühendust. Täna (juuni 2000) on EL-il 15 liikmesriiki, viiega peetakse läbirääkimisi ja veel kuus on kutsutud ühinemisläbirääkimisi pidama.

Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (OSCE) on üle-euroopaline julgeolekuorganisatsioon, milles osalevad 55 riiki ulatuvad geograafilises mõttes Vancouverist Vladivostokini. OSCE asutati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni harta VIII peatüki alusel esmase vahendina, mis tegeleks Euroopas hoiatamise, konfliktide ennetamise, kriisijuhtimise ja konfliktijärgse rehabilitatsiooniga.

OSCE asutati 1975. aastal (Euroopa Julgeoleku- ja Koostööõupidamise e. CSCE nime all), et see toimiks Ida ja Lääne vahelise dialoogi ja läbirääkimiste mitmepoolse foorumina. 1990. aasta Pariisi tippkohtumine andis CSCE-le uue suuna. Pariisi Uue Euroopa Hartas kutsuti CSCE-d üles andma oma panus Euroopas toimuva ajaloolise muutuse juhtimisse ja vastama külma sõja järgse perioodi uutele väljakutsetele. 1994. aasta Budapesti tippkohtumisel mõisteti, et CSCE ei olnud enam lihtsalt nõupidamine, ning muudeti selle nimi OSCE-ks.

Täna on OSCE asumata täitma juhtivat rolli Euroopa julgeoleku eest hoolitsemisel. Organisatsioon töötab selle eesmärgi saavutamise nimel, tehes tihedat koostööd teiste rahvusvaheliste ja piirkondlike organisatsioonidega

ning pidades ühendust arvukate valitsusväliste organisatsioonidega.

1.1.3 Euroopa ees seisvad väljakutsed:

Praegu seisab Euroopa silmitsi majanduslike, poliitiliste ja geograafiliste ümberkorraldustega. Suurimaks väljakutseks on see, kuidas hoida Euroopas rahu ja edendada stabiilsust. Ka poliitiliste süsteemide ees seisavad väljakutsed: kuidas luua lühema- ja pikemaajalisi strateegiaid ning leida parimat moodust erinevate institutsioonide koostööks rahumeelse Euroopa ehitamise nimel.

Viimaseks, ent sugugi mitte tähtsusetuks aspektiks on see, et Euroopal tuleb määratleda endale uus roll kui konstruktiivne ja vastutustundlik osaline ülemaailmses poliitikas ja majanduses; osaline, kes on tundlik väljakutsete ülemaailmse ulatuse suhtes ja kaitseb kõikide maailma inimeste hüvangut tagavaid väärtusi. On teada, et erinevad institutsioonid on selliste eesmärkide saavutamiseks loonud mitmeid vahendeid: Euroopa Inimõiguste

Konventsioon, mitmesugused raamlepped, lõimimisprogrammid, ühisturu ülesehitamise meetmed jne.

Euroopa institutsioonide töö põhineb väärtustel, mis mängivad olulist rolli rahumeelse Euroopa ehitamisel, Ida ja Lääne vahelise silla loomisel, vähemusgruppide osalemise soodustamisel, mitmekultuurilise ühiskonna rajamise soodustamisel. Kõik inimesed peaksid võrdsetel alustel saama osa Euroopa ülesehitamisprotsessis. Seetõttu ei ole mitte ainult Euroopa poliitikas, vaid ka konkreetsetes riikliku ja kohaliku tasandi keskkonnas tähtis, et inimesed õpiksid koos elama.

Käesolevas väljaandes vaatleme me seoseid kultuuridevahelise õppe ja inimõiguste austamise, vähemuste õiguste austamise, solidaarsuse, võrdsete võimaluste, osalemise ja demokraatia vahel. Need on kultuuridevahelise õppimise väärtused, aga ka Euroopa institutsioonide poolt väljaõeldud väärtused, Euroopa koostöö ja lõimimise alused. Kuidas muuta need väärtused ka Euroopa kodanike väärtusteks?

1.2 Uued lähtepunktid

Kirjeldataud väljakutsete taustal on märgata mõningaid arenguid praeguses, selles kultuuriliselt niivõrd mitmekesisel Euroopas, mis on omakorda tihedalt seotud teiste maailmajagudega. Need arengud – vaadelduna globaalses, üha enam globaliseerivas maailmas – tunduvad eelkõige olevat kultuuridevahelised. Tegemist on väljakutseid esitavate uute lähtekohadega, mis võivad osutada ülimalt tähtsateks kultuurilise dialoogi katalüsaatoriteks Euroopa sees ja maailma teiste osadega.

Ühine Euroopa: lõimitud mitmekesisus?

Pärast raudse eesriide langemist on Euroopa riigid muutumas taas lähedasemaks. Mineviku poliitilised, religioossed ja majanduslikud lõhed on tinginud erinevaid, mõnikord vastakaid arenguid eriti just Ida ja Lääne vahel. Neist kogemust rääkimine on keeruline ja raske ülesanne, sest kultuuriline ja poliitiline arusaamine nende tähendusest on tihti piiratud.

Lähedasemaks muutumise nimel tuleb olla tähelepanelik kõikide kultuuriliste, religioosete, sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste kaastähenduste suhtes. Euroopa-sisene lähedasemaks muutumine võib anda võimaluse dialoogi arendamiseks erinevate riikide kodanike vahel, üksteiselt õppimiseks ja teineteise teadmistega rikastamiseks ning lõpuks, suuremas plaanis, meie suhete ümbermääramiseks maailma teiste osadega.

Kas avatud dialoog varasemate ja praeguste arengute (kaasa arvatud ebaseeldivate), ideoloogiliste pingete ja erinevate kogemuste üle on võimalik? Kas me püüdleme lõimingu poole võrdsetel alustel?

Kuidas saame luua kohtumispinna selleks, et väljendada oma kartusi ja lootusi, et õppida üksteist tundma? Kuidas saame meie, kodanikud, osaleda ja astuda dialoogi selles Euroopa ülesehitustöös? Kas ühendatud Euroopa on endiselt mitmekesine Euroopa, kus erinevusi väärtustatakse? Kas ühendatud Euroopa on lõpuks ka avatud Euroopa, vastuvõtlik kogu maailma kultuuridele?

Üleilmastumine: ühendatud või ühtsustatud?

Kasvav üleilmastumine majanduslikus plaanis toob kaasa muutusi kõikides inimelu sfäärides – isiklikus, sotsiaalses ja kultuurilises. Individuaalne vastutus paistab samaaegselt nii kasvavat kui ka kahanevat. Kasvab lõhe rikaste ja vaeste vahel, aga nendevahelised mõjud on vähem märgatavad. New Yorki maakler võib enese teadmata otsustada Kuala Lumpuri agulis elava lapse ellujäämise üle, kuid vastupidine on vähem tõenäoline. Põhjuslikke seoseid on üha raskem jälgida. Maailm näib arenevat tihedalt läbipõimunuks, tähistades näiteks selliseid ühiseid kultuurisündmusi nagu jalgpalli maailmakarikavõistlused. Kaob aja ja ruumi tähendus. Üha arenev kommunikatsioonitehnoloogia toob meid üksteisele lähemale ja laseb kasvada meie teadmistel – aga mitte tingimata meie võimel neid integreerida. Sellel, kuidas me nende keerukate arengutega toime tuleme, on erinevaid tagajärgi.

Kas parem ligipääs meediale toob kaasa suurema ühtekuuluvustunde? Kas interneti teel ühendatud maailm edendab demokraatiat ja inimõigusi? Kas suurem teadlikkus saab muuta ajalugu? Kas me suudame kasutada kõiki neid teadmisi lähtepunktina tõeliste kontaktide ja uute lahenduste loomiseks? Kas lähituleviku kultuuriikoonideks on Coca-Cola, satelliit-TV ja MacDonald's? Millised on globaliseerunud maailmas eeltingimused pluralismi ja kultuuride koosseksisteerimise soodustamiseks? Kas on võimalik arendada välja „ülemaailmne kogukond“, mis pakuks kõigile väärikat kohta väärikas elus? Kes domineerib majanduses ja internetis? Kas muutus aja- ja ruumitajus muudab kultuuri?

Uued ühiskonnad: mitmekultuurilised või kultuuridevahelised?

Nüüdsel ajal elavad erinevate kultuuriliste taustadega inimesed sageli koos ühes ühiskonnas. Informatsiooni ja liikuvuse kasv ühelt poolt ning ebaõiglasel poliitilisel ja majanduslikul tingimused teiselt poolt annavad oma panuse migratsioonivoogudesse paljude riikide vahel. Siiski on migratsiooni tase Euroopas madal, võrreldes teiste mandritega. Mida enam ühtlaadi piire me maha rebime, seda tugevamini me kaitseme teisi (näiteks väidaksid paljud seda Schengeni Leppe kohta). „Ei välismaalastele“ muutub üldiseks suunaks. Me hakkame tegema vahet „heade“

ja „halbade“ välismaalaste, „põhjendatud“ ja „põhjendamata“ ümberasumis põhjuste vahel. Mitmed ühiskonnad leiavad uusi (või vähem uusi) viise faktidega toime tulemiseks: aguligetod, eraldamine, rassism, tõrjumine. Arutletakse võimalike kooselamise vormide üle. Üritame leida vastust küsimustele, kas erinevatest kultuuridest pärit inimesed on võimelised elama üksteise kõrval, moodustades mitmekultuurilise ühiskonna; või kas ka teatud liiki „kultuuridevaheline ühiskond“ tiheda vastastikuse suhtluse ja kõige sellega kaasnevaga on võimalik.

Kuidas mõjutab kokkupuude kultuuriliste erinevustega isiklikult meid ennast? Kas me suudame tulla toime igapäevase mitmekesisusega meie ümber? Kas me suudame hakata neid erinevusi väärtustama? Kas on võimalik töötada välja pluralistlikke kooseluvorme kohalikes ümbruskondades, linnades ja riikides? Kas erinevad kultuurid saavad koos eksisteerida – uudishimu, vastastikuse aktsepteerimise ja austuse alusel? Millised protsessid on vajalikud selle saavutamiseks? Millised raskused tuleb ületada?

Identiteedid: natsionalistlik või globaalne kodanik?

Uuelaadsed pluralistlikud ja mitmekultuurilised ühiskonnad tekitavad ebakindlustunnet. Kaovad traditsioonilised kultuurilised pidepunktid; kasvavat mitmekesisust võidakse näha kui ohtu sellele, mida me nimetame oma identiteediks. Põhiteadmised ja pidepunktid – rahvas, territoorium, usuline kuuluvus, poliitiline ideoloogia, eriala, perekond – muutuvad kiirelt või kaotavad tähenduse. Traditsioonilised kuuluvussuhted lagunevad laiali ja ühinevad taas, moodustades uusi kultuuriväljundeid. Niisiis oleme taas „nomaadid“, otsimas uusi pidepunkte, seda üha enam ja enam individuaalsel tasandil. Arenevad sellised ideoloogiliselt suletud grupid nagu sektid, taaselustatakse natsionalism, vastutus nihutatakse „tugevate juhtide“ õlule. Majanduslik ebakindlus, kasvav sotsiaalne ebaõiglus ja polariseerumine annavad ebakindlustundesse oma panuse. Globaalne, kuid tihti ebaselgete tulemustega mõtlemine võistleb tihti sooviga kuuluda konkreetseesse, selgelt määratletud gruppi.

Mille kaudu määratleme me oma identiteeti selles muutuv maailmas? Mis liiki pidepunkte ja orientiire suudame leida?

Kuidas muutub arusaam identiteedist? Kas me oleme suutelised säilitama avatust oma elus, olles pidevas dialoogis teiste inimestega ja nende mõjul muutudes? Kas on võimalik taastada oma usaldus meie kultuurilistesse pidepunktidesse ja samal ajal tunda globaalset vastutust ja kuuluvustunnet Euroopa ja maailma kodanikena?

Võim: vähemused ja enamused

Mitmekesisuses, erinevusi rõhutavas maailmas mängib võimuküsimus suurt rolli. Oluline on see, kas me kuulume tugevamale või nõrgemale poolele, kas meie kultuuriline eripära on omane enamusele või vähemusele. Sellega seoses tekib uusi konflikte ja löövad taas lõkkele vanad. Usuline ja etniline kuuluvus muutuvad sõdade ja vägivalda hirmuäratavateks põhjusteks nii riikide ja piirkondade vahel kui sees; „tsivilisatsioonide kokkupõrge“, „kultuuride sõda“ on välja kuulutatud. Minevikus on põhjustatud palju valu ja rikutud inimõigusi seetõttu, et erinevusi ei ole austatud võrdsetel alustel, et enamusgrupid on alati kasutanud oma võimu vähemusgruppide üle. Tänapäeval üritame me „kaitsta“ vähemuste „õigusi“.

Kas neid õigusi hakatakse kunagi pidama normaalselt, kas kultuurilise mitmekesisuse tunnustamine viib meid rahumeelse ja rikastava kooseluni? Kas me suudame erinevustega kokkupuutumiste kaudu leida ennast, ilma et ähvardaksime üksteist ja teeksime üksteisele haiget? Kas me mõistame, et maakera on piisavalt suur igasuguste kultuuriliste väljendusvormide jaoks? Kas me suudame jõuda ühisele arusaamisele inimõigustest? Ja lõpuks, kas Euroopa on suuteline kriitilise pilguga õppima meie ajaloolistest ja praegustest suhetest teiste kontinentidega ja verevalamistest, mis on alguse saanud erinevuste mitteaktsepteerimisest?

Kõik need väikesed tähelepanekud ja küsimused on vastastikku põimitud ja sõltuvuses, moodustades keeruka süsteemi, mis ulatub käesolevatest ridadest palju kaugemale. Poliitika on seotud kultuuriga, kultuur majandusega ja vastupidi. Kõik need teemad tõstatavad meist igapäevase jaoks küsimusi. Ja võibolla vastuseid alati ei olegi.

Kuidas saame meie anda oma panuse Euroopasse ja maailma, milles tahame elada?

Kultuuridevaheline õppimine kui üks võimalik panus

Ilmselgelt ei ole siinesitatud vaade arengutendentsidele neutraalne, nii nagu pole seda ka tõstatatud küsimused – need põhinevad väärtustel, mille eest seisavad ja mille poole püüdlavad Euroopa institutsioonid, andes seega edasi poliitilist visiooni. Et üksikisikutena teistega kokku puutudes oleme me ühtlasi teatud kogukonnas tegutsevad ja suhtlevad kodanikud, lasub meil ühine vastutus selle eest, millised näevad välja meie ühiskonnad.

Rahu puudumine tähendab sõda. Kas sõja puudumine tähendab automaatselt rahu? Kuidas me defineerime rahu? On see lihtsalt „ära tee mulle haiget, siis ei tee mina sulle haiget“ või igatseme me midagi enam, on meil mingi teine nägemus koos elamisest? Kui me tunnistame, et tänapäevase maailma vastastikused seosed puudutavad ja kaasavad meid kõiki, siis peame ehk otsima uusi viise koos elamiseks, et mõista teist inimest kui kedagi, keda tuleb koos kõigi tema erinevustega sügavalt austada.

„Kultuuridevaheline õppimine“ võib olla üheks vahendiks, kui püüame mõista tänapäeva maailma keerukust, mõista pisut paremini teisi ja ennast. Veelgi enam, see võib olla üheks võtmeks, et avada üks uude ühiskonda. „Kultuuridevaheline õppimine“

võimaldab meil paremini vastu astuda praegu olemasolevatele väljakutsetele. Me võime seda kasutada mitte ainult isiklikul tasandil praeguste arengutega toime tulemiseks, vaid ka tegelemiseks ühiskonnale positiivset ja konstruktiivset mõju avaldava muutuspotsiaaliga. Meie „kultuuridevahelise õppimise võimeid“ vajatakse nüüd rohkem kui kunagi varem.

Selles kontekstis on kultuuridevaheline õppimine isikliku kasvamise protsess, millel on kollektiivsed kaasmõjud. See protsess sunnib meid ühtlasi pidevalt analüüsima, miks sellega on vaja tegeleda – millised on meie nägemused, mis on see, mida soovime seeläbi saavutada. Seda ei saa võtta ainult isikliku teadmiste omandamisena või luksusestena vähestele, kes töötavad rahvusvahelises keskkonnas; kultuuridevaheline õppimine on seotud ka sellega, kuidas me oma ühiskondades kõrvuti elame.

Kultuuridevaheline õppimine – nagu ka käesolev väljaanne – annab loodetavasti omapoolse panuse, et julgustada teid leidma vähemalt mõningaid vastuseid siin tõstatatud küsimustele. See võib aidata toime tulla teatud väljakutsetega, millega puutute kokku, ja kutsuda teid üles unistama teistsugusest ühiskonnast. Kindlasti toob see teile ka uusi küsimusi.

1.3 Noored ja kultuuridevaheline õppimine: väljakutsed

Noored inimesed kogevad elu üldiselt väga intensiivselt ja on avatud igasugustele muutustele. Nad on sageli majanduslikult ja sotsiaalselt sõltuvad ning kaitsetud teatud tingimuste eest, millega nad kokku puutuvad. Tihti on nad erinevate ühiskondlike arengute korral esimesed kaotajad ja esimesed võitjad. Vaadake kasvõi kasvavat töötuse taset Saksamaal või majanduslikke imesid/katastroofe Venemaal; noored saavad kasu ja kogevad ühtlasi kannatust.

Noored on need, kes pühitsevad globaal-kultuuri sinistes teksades ja reivipidudega, nemad ronivad esimesena Berliini müürile. Nad õpivad välismaal või suunduvad välismaale elama. Nad ületavad omavoliliselt piire, kas siis kehtivate passidega või ebaseaduslikult väikestel paatidel seigeldes. Seetõttu on noored kõige avatumad kultuuridevahelise õppimise protsessidele, üksteisega kontakti otsimisele ning mitmekesisuse avastamisele ja uurimisele.

Ent erinevad olud, milles paljud erinevad noored elavad, ei anna alati sobivat alusraamistikku kultuuridevahelise õppimise raskustele, kuid samas rasketele protsessidele. Kui me räägime kultuuridevahelisest õppimisest ja noorsootööst, räägime me noortest, kes üritavad toime tulla oma keerukate ja mitmekesisete keskkondadega. See tähendab seismist silmitsi nähtustega, mis võivad näida vastuolulised.

Alljärgnevalt toome ära mõned üldised suundumused, tuginedes meie kogemustele noorsootöö vallas ning sotsioloogiliste ja noorsooalaste uuringute tulemustele. Pidage meeles, et need on üldised suundumused ega ei pruugi sobida igal üksikul juhul. Ühelt poolt näitavad need erinevaid arenguid ühiskonnas, millega noored peavad hakkama saama. Teiselt poolt seda, kuidas need on seotud (ja sageli vastuolus) kultuuridevahelise õppimise peamiste elementidega (mida on lähemalt näitlikustatud ja lahti mõtestatud edasistes peatükkides, kus on juttu kultuuridevahelise õppimise teooriatest ja põhimõtetest).

- Tänapäeva kultuur rõhub suurenenud kiirusele, tugevatele tunnetele ja vahetutele

tulemustele, kujutades maailma intensiivsete sündmuste jadana, millel puudub järjepidevus. See emotsionaalne üledoos on vastuolus vajadusega ratsionaalsete selgituste järele. Kultuuridevaheline õppimine on pidev ja aeglane, kergesti katkema kippuv õppimisprotsess. See protsess puudutab nii mõistust kui tundeid kui nende seotust eluga.

- Enamik haridusest, mida noored saavad, eelistab valmis vastuseid ja pakub valmis käsitusviise, lihtsaid seletusi. Meedia ja reklaamid käsitlevad nähtusi lihtsustatult ja süvendavad stereotüüpe ja eelarvamusi. Kultuuridevaheline õppimine on aga seotud mitmekesisuse ja erinevustega, pluralismi, keerukuse ja avatud küsimustega ning lõpuks ka järelemõtlemise ja muutustega.
- Kui noore poole pööratakse kui tarbija poole, on esmaseks prioriteediks individuaalsete – peamiselt materiaalsete – soovide rahuldamine. Reklaamitakse üht vägagi spetsiifilist liiki vabadust: „tugevaimate ellujäämist“, ametialane ja majanduslik ebakindlus süvendavad konkurentsi. Kultuuridevaheline õppimine on seotud sinu ja minuga, suhete ja ühtekuuluvustundega ja üksteise tõsiselt võtmisega.
- Noored leiavad oma noorukiea jooksul vähem pidepunkte, elukogemus ja tegelikusetunnetus on tihti killustatud. Inimesed igatsevad harmooniat ja stabiilsust. Kultuuridevaheline õppimine on seotud isikliku identiteedi loomise ja arendamisega, muutuvate tähenduste tajumisega. See on seotud pingete ja vastuolude aktsepteerimisega.
- Ühiskond annab noortele vähe eeskujusid ning jätab neile vähe ruumi, et väljendada ja soodustada mitmekesisust, et ajada taga õigust olla või tegutseda teistmoodi, et õppida ülemvõimu asemel võrdsetest võimalustest. Kultuuridevaheline õppimine on suuresti seotud erinevustega, mitmekesisete elukeskkondade ja kultuurilise suhtelisusega.
- Noored tunnevad end avaliku elu osas üsnagi võimetuna. Tänapäevastes keerukates võrgustikes on raske selgitada välja oma poliitilisi kohustusi ja isikliku osalemise võimalusi. Kultuuridevaheline õppimine on seotud demokraatia ja kodanikutunnetusega, vastuhakuga allasurumisele, tõrjutusele ja neid toetavatele mehhanismidele.
- Poliitilised ja avalikud arutelud kipuvad nähtusi lihtsustama, otsides harva nende

põhjuseid. Noortele edasi antav ajalooline mälu on lühike ja ühekülgne. Kumbki neist asjaoludest ei valmista noori ette keeruka tegelikkuse tarvis. Kultuuridevaheline õppimine tähendab mälu tegelemist: mälestuste meelde tuletamist ja neist üle saamist uue tuleviku nimel. Kultuuridevaheline õppimine Euroopa kontekstis tähendab põhjalikku järelemõtlemist Ida ja Lääne suhete teemal ja valmisolekut astuda tõelisesse dialoogi nii meie ühise kui erineva ajaloo teemadel.

Õelda võiks veel palju. Siinmainitud suundumused võivad erinevates riikides ja sotsiaalsetes tingimustes tunduda erinevad, need ei ole ei terviklikud ega välistavad. Siiski kutsuvad need meid üles mõtisklema

sügavamalt meie ühiskondades toimuva üle, nagu ka selle üle, kuidas (eriti just noorte) kultuuridevaheline õppimine on nende suundumustega seotud.

Kultuuridevahelise õppimise protsessid peaksid noorte puhul tuginema nende tegelikkusele. Ettekavandatud kultuuridevahelise õppimise situatsioon peab seetõttu arvestama ja ühendama vastuolulisi tendentse. Need suundumused, avalikult välja öelduna, võivad olla lähtepunktiks avameelsele kultuuridevahelisele dialoogile.

Tänapäevane kontekst esitab väljakutseid nii noortele, Euroopale kui kultuuridevahelisele õppimisele. Just see ongi põhjus, miks on sellega töötamine niivõrd vajalik.